

Rozhovor se Zdeňkem Patzeltem, šéfredaktorem časopisu Ochrana přírody

Anna Flügelová



Jste pátý rok šéfredaktorem tohoto časopisu. Jaká je to zkušenost?

Jsem v redakční radě od roku 2007, tak jsem se domníval, že to až taková změna nebude. Jak jsem si ale přečetl seznam šéfredaktorů v dnes již 75leté historii časopisu, padla na mne tíha odpovědnosti. Na časopisu se vždy podílí mnoho spoluautorů, je striktně termínován a já moc neumím odmítat podklady po uzávěrkách. Takže spousta adrenalinu a stresu o nocích před tiskem. Nejvíce si ale cením možnosti být v centru dění naší ochrany přírody, v kontaktu s bezpočtem lidí, pro které ochrana přírody není jen fráze. Opravdová ochrana přírody se nedělá pro peníze, ale z přesvědčení.

Co je na časopise nejdůležitější a chystáte nějaké novinky?

Nejdůležitější jsou lidé – autoři, jejichž články publikujeme. Odborný časopis je především o sděleních pro ochranářsky pracující a přemýšlející lidi, cílíme přitom hlavně na profesionální pracovníky, nově ale časopis rozesíláme i všem gymnáziím a středním školám zaměřeným na ochranu přírody, vysokým školám a obdobně i všem

ochranářským nevládním organizacím. Přinášíme často nejnovější poznatky v oboru, návody a metodiky pro ochranářskou praxi. Velmi proto vítáme, pokud se na nás obracejí autoři výzkumů, nebo ti, kteří chtějí publikovat příklady dobré praxe. Počínaje letošním rokem jsme také zavedli vydávání souhrnného čísla v angličtině, ve kterém bude vždy uveden přehled nejzajímavějších článků za celý předchozí rok. Jako fotografovi mi hodně záleží i na výtvarné stránce, snažíme se s grafikem Honzou Mastným, aby texty a přílohy byly vyvážené.

Má vůbec v digitální době tištěný časopis smysl?

Určitě má, a nejenom proto, že je příjemné jím listovat. Stále častěji mám pocit, že dnešní pojetí internetu je slepá cesta a stal se z něj nejrizikovější nástroj, jaký kdy lidstvo vymyslelo. Digitalizace nám sice usnadnila mnohé práce, ale stala se i nástrojem našeho sledování a manipulace, určitě nepřispěla k naší větší svobodě. V tomto uvažování jsou pro mne tištěná média stále ještě ostrovem jistoty.

To příliš nesouvisí s ochranou přírody, nebo snad ano?

Do značné míry ano. Politické záměry se dnes také sdělují a prosazují na internetu. Obavy vyvolává například nedávné sdělení, že v důsledku pandemie musíme odstoupit od ekologických cílů EU. To by byla chyba, jinde to naopak vidí jako příležitost k urychlení ekologizace. Společné snahy o mírnění klimatické změny by se tak u nás mohly dostat na vedlejší kolej. Nevídet možné souvislosti virových epidemií a pandemií v posledních letech s rozvrtem klimatu a ekosystémů by bylo vážným selháním.

Mluvíte o rozvratu ekosystémů. Není to přehnané?

Ale vůbec ne, ten rozvrat již přece dávno začal, jen si to my, lidé konzumního blahobytu, nechceme přiznat. Zeptejte se na to lidí ve vysychající Africe či na potápějících se ostrovech. Náš ekologický dluh je obrovský a klimatická změna, to není jen

příjemné oteplení a nové pěstitelské možnosti. Vedle sucha představují riziko extrémní klimatické výkyvy a šíření nepůvodních organismů, včetně patogenních. Nebudou to jen vedra, mohou přijít i přivaly sněhu s lavinami, jež smetou osídlení v horách, pozdní mrazy nejspíše budou pravidelně ničit úrodu. Docela mne šokuje, kolik odborníků zastává názor, že tomu lze čelit chemicky. Nejhuře se totiž na přírodě a krajíně podepsaly právě agrochemikálie, velkoplošné zemědělství a průmyslové lesnictví. Celoplošné emise samozřejmě také hrají roli, ale za zánikem konkrétního biotopu či konkrétního druhu na konkrétní lokalitě stála téměř vždy lokální chyba, například odvodnění nebo třeba aplikace chemikálií. Proto se vzácné druhy nejčastěji dochovaly na těch pro člověka nejméně dostupných místech. Neříká se to snadno, ale každý, kdo si pamatuje krajinu plnou hmyzu, motýlů, ptáků a kytek ještě před cca 50 lety, si musí být vědom, jak moc jsme ji změnili.

Týká se to i lesů?

Současný rozpad lesů je epochální, hynou nejenom smrky na nepůvodních stanovištích, ale i jasany, javory, olše, vrby, břízy, borovice a další, vidíme hynout alpské lesy či tisícileté sekvoje v USA, dokonce i olivové háje a ovocné sady. Tady už nejde jen o kůrovcovou kalamitu, ale o rozsáhlý kolaps přírodní rovnováhy. Zároveň se ale ustavuje rovnováha nová a v tom je i obrovská příležitost dát lesům novou tvář a smysl. Jejich celospolečenské funkce musí mít prioritu. Vůbec třeba nechápu, proč se u nás dělá lesnická typologie, o každém místě v lese víme velmi přesně, co tam má růst, ale složení lesů máme jiné. Protože se dnes rozhoduje o lesích na celá staletí, přijde mi neuvěřitelné, jak málo se tomu věnuje pozornosti, jak uzavřené se o tom rozhoduje s rizikem nových chyb. Například na setkání vrcholových reprezentantů našeho lesnictví jsem si celkem nedávno vyslechl, že „...v lesnickém hospodaření se nemůžeme omezovat kvůli kytkám či broukům“. Víím, že naprostá většina lesníků takto nesmyslí, přesto mne nenaplnuje optimismem, pokud může být nahlíženo na les



Mnohahektarový travní porost nad mokřadním ekosystémem v Sedmihorkách umrtvený totálním biocidem. Zemědělec zde zahubil vše živé jenom proto, aby získal dotaci. Foto Zdeněk Patzelt



Výsadba smrkových řad do teplomilného stanoviště listnatých dřevin. Foto Zdeněk Patzelt

jako na pouhý výrobní nástroj na jedno použití. Obdobně si vybavuji šéfa výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny, když jsem ho před lety provázel národním parkem, jak mi upřímně říkal: „*Stejně nechápu, proč by se ty stromy neměly pokácet a prodat.*“ Také si vybavuji vlastníka lesa, který mi říkal, jak raději zničil orchideje ve svém lese, aby s nimi neměl „ochranářské potíže“. Stav našich lesů vypovídá o stavu naší mysli. Teď je přesně ta nejvhodnější doba to změnit.

Nemohu se nezeptat, co čeká ochranu přírody po koronaviru...

Přijdou myslím nová pravidla a je velmi důležité, aby i ochrana přírody a krajiny v nich hrála klíčovou roli. Hrozí ale, že to může být i naopak. To by byla

další chyba, protože souvislosti klimatické i pandemické krize je třeba hledat právě v celosvětovém rozvratu ekosystémové rovnováhy. Čeká nás tedy zásadní střet. Je ale zřejmé, že růst ekonomik na úkor přírodní rovnováhy už nedává smysl jednoduše proto, že škody jsou větší než přínosy, problém může přetrvávat jen v tom, že škody platí jiní, než kdo inkasují přínosy – ti asi potřebu změny vidět nebudou. Budoucností jsou ale čisté technologie a současná situace může jejich nástup urychlit. Tu budoucnost potřebujeme již nyní. O to důležitější je celkové ozdravení krajiny a obnovení její životně důležitých funkcí, na tom je potřeba pracovat ještě usilovněji. Je to stejné jako s lesy, krajina nemůže sloužit jen někomu a jen jako výrobní nástroj. Uvedu opět příklad – zemědělec

u mého bydliště zahubil totálním biocidem mnohahektarový travní porost jenom proto, aby plochu vykázal jako obdělávanou a dostal za to dotace. Zatrávnění zde přitom mělo i funkci protipovodňové ochrany. Kvůli dotaci tak jedinec na úkor zájmů ostatních zahubil vše živé na obrovském území, přímo nad chráněným mokřadním ekosystémem a ještě nás vystavil riziku záplavy. Není teď příjemné žít v sousedství nekonečného lánu chemicky umrtvené přírody, ani není příjemné, když jiný zemědělec zrovna včera nastříkal biocidy ze svého lánu řepky na plot mé zahrady a celé hodiny jsem biocidy musel dýchat ve vzduchu. Chemizace krajiny je myslím jeden z nejvážnějších, nejenom ochranářských problémů dnešní doby.

A co čeká časopis Ochrana přírody?

Z preferovaných témat to určitě budou zmíněné lesy, vody, dopady klimatické změny na přírodu a na krajinu, více také chceme dát prostor přínosným názorům a polemice. Chtěl bych proto vyzvat zejména autory z odborných pracovišť, výzkumných ústavů a vysokých škol k zasílání příspěvků v tomto směru. Rádi také budeme informovat o aktivitách, které napomáhají udržení a obnově přírodně cenných ekosystémů i populací chráněných druhů, uvítáme proto zasílání informací a článků o takových příkladech. U nejhroženějších druhů budeme nadále informovat o jejich záchranných programech a plánech péče na celostátní úrovni, jako je tomu právě v tomto čísle u koniklece otevřeného nebo u vlka. O zdravou a harmonickou krajinu je potřebné pečovat všude, nestačí to jen v ZCHÚ. Dělení krajiny na chráněnou a nechráněnou vede ke vzniku ostrůvků přírody obklopených industriální a agrochemickou krajinou, která je z vnějšku ničí. Rádi proto přineseme informace i o podnětné práci krajských úřadů, obcí a měst v ochraně přírody, nebo i o ochranářské práci podniků, které mají své ekologické programy. Je čím dál zřejmější, že ochrana přírody a krajiny nemůže být jen otázkou jednoho resortu. Zásadní roli musí mít školství, ochranářské smýšlení, to není jen ideologie či hobby, jak mnozí rádi tvrdí, je to nezbytná součást životů všech. Ideální by bylo zapojit každou školu do praktické ochrany přírody, i o tom rádi uvítáme zasílání článků. Bez nadsázky, doba si žádá, aby ochrana přírody patřila k nejdůležitějšímu vzdělání. Nesmíme zapomínat, že právo na příznivé životní prostředí je zakotveno v ústavě a bez potřebných znalostí se jej dobrovolně zřikáme.

Děkuji za rozhovor.